

KENTLİLEŞME SÜRECİNDE KİMLİK FARKLILAŞMASI ACISINDAN DENİZLİ'DE İKİ MAHALLENİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Sülün Evinç TORLAK*¹

Ferihan POLAT**²

Özet:

Gelişmekte olan ülkelerde göç ve kentleşme, sanayileşmeden daha hızlı bir süreç izlediğinden, geleneksel tarım kesinti ve kent ekonomisi bir arada bulunur. Ekonomik alandaki bu ikili yapı sosyal yapıya da yansır. Bu çalışma da; hızla ve sağlıklı kentleşen Denizli örneği çerçevesinde, kentleşme sürecinin anlaşılması açısından yukarıda bahsi geçen iki farklı yapı incelemeye alındı. Çalışmada; kentte yaşama süresinin kentleşme süreci üzerindeki etkisini saptamak amaçlandı. Nitelik ve sosyo-ekonomik düzeyi oldukça farklı iki yerleşim bölgesi; kentin yerlileri olarak kabul edilen Çaybaşı Mahallesi ile kentte yeni gelenlerin yerleştikleri Sevindik Mahallesi alanı araştırması için seçildi. Kentleşme sürecinin başlangıcında olan grup ile bu süreci tamamlayan grup kentli kimliği ve kentli davranışları açısından karşılaştırıldı. Veriler anket yöntemi ile derlenmiştir. Çalışmada; kente yeni göç edenler ile eski kentliler arasında, farklı kültürlere ait davranış farklılıkları ortaya çıkması yönündeki beklenti gerçekleşmiştir. İki sosyal grubun aralarındaki farkın ve farkın boyutunun ortaya konması; kentleşme sürecinin anlaşılması, kontrol edilebilmesi ve yönlendirilebilmesi açısından önemli görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kentleşme, kent kimliği, Denizli, eski kentli, yeni kentli.

* Yrd.Doç.Dr. Pamukkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, evinc_t@yahoo.co.uk

** Araştırma Görevlisi Pamukkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, fyildirim@pau.edu.tr

**ACCORDING TO URBAN IDENTITY DIFFERENCES DURING
URBANIZED PROCESS THE COMPARATIVELY ANALYSIS OF TWO
REGIONS OF DENİZLİ**

Abstract:

As migration and urbanization trace a faster process, in the developing countries, the traditional agricultural and urban economy exists together. Such bilateral structure is reflected over the social texture as well. This study; within framework of Denizli model which urbanizes fast and unhealthy, above-mentioned two different structures included into scrutiny in order to cause the urbanization process to be perceived. In the study; determination of the influence of duration of living in the city over the urbanization process intended. Level of quality and socio-economic are rather distinctive two region; Çaybaşı Quarter which is considered to be residents of the city and Sevindik Quarter where ones who have settled newly selected for field research. The group which is at the beginning of getting urbanized and the group which completed such process compared from the perspectives of city-dweller identity and conducts Data has been compiled through questionnaire. In the study; the expectation has materialized in direction of manifesting the conduct distinctions pertaining to different cultures amongst the former city residents and those ones who have recently moved thereto. Causing the difference between groups and the dimension of such distinction is deemed to be substantial from the viewpoint of urbanization process perception and its controllability and steer ability.

Keywords: Becoming urbanized, urban identity, Denizli, former citizen, new citizen.

GİRİŞ

Modern kentleşme: Batı toplumunda Sanayi Devrimi ile ortaya çıkmış; sanayileşme ile birlikte gelişmiş; sosyal, ekonomik, politik ve kültürel değişim hep birlikte yaşanmıştır. Bu gelişim, Türkiye gibi gelişmekte olan ülke kentlerinde yaşanan değişim süreçlerini açıklamamaktadır. Ülkemizde, kentleşmenin niteliğini belirleyen kırdan kente yönelik yoğun göç olayıdır (Vergin, 1986: 279). Türkiye de kentleşme, 1950'lerde başlamış, elli yılda ülke nüfusunun %70'i kentlere akmıştır. (Pınarcıoğlu ve Işık, 2001 : 95). Yaşanan göç ve kentleşme olgusunun sanayileşme ve sosyalleşme ile paralel gelişmemesi, kente gelmiş ama kentleşme isteğini gerçekleştirememiş insanların oluşturduğu, köy kentleri ve buna bağlı toplumsal sorunları ortaya çıkarmıştır. Sezal, Ülkemizin kentleşme olgusunu "köyleşen kentler" diye tanımlar. (1997:147). Hızlı köyleşme süreci, kentlerin yapısını büyük ölçüde değiştirmiş ve köyleşme açık bir özellik olarak kentleşme gündemine girmiştir. Kentlerimiz, günlük hayatın her noktasında algılanabilen, gelişmemiş bir ekonomik ve siyasal yapı ile köy egemen bir kent kültürünü yansıtmaktadır. 90'lı yılların kentleşme olgusu ise "kentleşmeyen kentler" kavramı ile açıklanır. Kentleşmeyen kentler ciddi boyutlarda

bir toplumsal krize neden olmakta, bu kriz diğerlerini besleyen krizlere dönüşmektedir (Sezal, 1997:150).

İnsan davranışlarında, hangi faktörlerin ne tür etkiler yarattığı, hangi davranışların süreklilik gösterdiği, hangilerinin değişebildiği net olarak ortaya konamamaktadır. Davranışların, hangi durum ve etkenlere bağlı olarak değiştiğini saptamanın yollarından biri de, davranışları zaman boyutu içinde incelemektir. Zaman boyutu; davranışların yeni olaylardan nasıl etkilendiğini anlama ve bu sayede daha önce oluşturulmuş kuramları test etme olanağı vermektedir (Sitembölükbaşı, 2001:2) Kentleşme süreçlerini anlamak üzere, süreçteki davranış değişimini inceleyen bu çalışma; yaş, cinsiyet, eğitim, gelir ve meslek gibi temel sosyo-ekonomik değişkenlere ek olarak, kentte yaşama süresinin davranışlar üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir. Çalışmada; “Kentin Yerlisi” ve “Kentin Yenisi” kavramları çerçevesinde, kentleşme sürecinin başındaki ve süreci tamamlanmış kabul edilen nüfusun tutum ve davranışlarındaki farklılıklara yer verilmekte ve bu farklılıklardan dolayı ortaya çıkan sorunlara işaret edilmektedir.

Kentleşmeyen kentler tanımına uygun bir gelişme gösteren, Denizli’nin; kırsal kesimden yeni gelenlerin yoğun yerleştikleri Sevindik Mahallesi ile, iki kuşaktan beri Denizli’de yaşayanların, kentlin yerlisi kabul edilenlerin yaşadıkları Çaybaşı Mahallelerinden tesadüfi seçilen örnekler, kent kimliği ve kent kültürü açısından karşılaştırılmakta ve kentte yaşama süresinin, kentli davranışına etkisi ortaya konmaya çalışılmaktadır. Ankete sonuçlarına, gözlem, mülakatlar ve literatüre dayanarak kentleşmenin kente getirdiği kitlelerin, kentleşme sürecinde geçirecekleri kültürel ve kimliksel dönüşümün boyutu görülmek istenmektedir. Araştırmada, Erarı’nın Denizli’de kentleşme sürecini nüfus hareketlerini kriter olarak açıklayan çalışmasından yararlanılmıştır (Erarı, 1999). Çalışmanın temel kaynağı ise, yaklaşık 10 sene önce Işık’ın yapmış olduğu; Denizli’nin kentleşme sürecinin niteliğini belirleyen kriterleri açıklamada önemli katkı sağlayan, “Türkiye Kentlerinin Geleceği Üzerine Gözlemler: Denizli ve İstanbul Dersleri” adlı çalışmasıdır. Kentleşme sürecinde kimliklenme tarzları açısından İstanbul ile Denizli’nin karşılaştırıldığı çalışmada Işık, Denizli’nin 15 yılda gösterdiği gelişme, kent sosyolojisinin; kentlin herkesi benzer kültürel kodlar etrafında toparlayacağı, ‘kentlilik’ denen hayat tarzının tüm kent sakinleri tarafından benimseneceği yolundaki öngörüsünü doğrulamaktadır. Işık’a göre; Denizli kenti, kimlik konusunda henüz çok net, çok keskin bir ayrışma ve farklılaşma yaşamamaktadır (Işık, 1996:46). Işığın çalışma dönemine göre göç alma hızı artan, farklı coğrafya ve kültürlerden de göç almaya başlayan Denizli’de, bu çalışma ile 2005’de kent sosyolojisinin öngörüsü tekrar sınanmaktadır. Denizli gibi hızlı değişim gösteren bir kentte, bu tür çalışmaların belli aralıklarla tekrarlanması, kentlin gelişim politikalarını oluşturmak ve uygulayabilmek açısından gerekli görülmektedir.

I) KENT - KENTLEŞME ve KENTLİLEŞME

Kent: Kentler; uygarlığın doğduğu, beslendiği, her türlü toplumsal, bilimsel, siyasal ve ekonomik ilişkilerin sürdürüldüğü, bunun sonucu olarak, insanlığın uğraşmak zorunda kaldığı sorunların ortaya çıktığı, bu sorunlarla başa çıkmak üzere her türlü savaş ya da gelişmenin kaynaklandığı yerlerdir (Duru-Alkan, 2002:7). Kentler; nüfus birikiminin, uzmanlaşmanın, işbölümünün, sanayileşmenin, ikincil ilişkilerin yoğun yaşandığı yerlerdir. Kentlerde uzmanlaşma alanlarının yoğunlaşması, mekan kullanımında da farklılaşmaları yaratır. Kentler, akrabalık ilişkilerinden uzaklaşarak, mesleki örgütlenmelerin ön plana çıktığı, sosyal baskı mekanizmasının sınırlandığı, örgütlü toplumlardır.

Kentleşme: Kentin durağan özüne karşın, sosyolojik bir olgu olan kentleşme, süregelen bir harekettir. Kentleşmenin demografik tanımı, nüfusun büyük oranda tarımdan kopup, kentlerde hayatlarını kazanmaya ve yaşamaya başlamalarıdır. Kentleşmeyi yalnız nüfus hareketi olarak tanımlamak yeterli değildir. Bu nüfus hareketini yaratan ekonomik, toplumsal ve siyasal boyutlar hesaba katılmalıdır. Kentlerde endüstri ve hizmet sektörüne geçmek isteyen bireyler, toplumsal yapıda önemli değişimler doğurur. Suhere göre; “kentleşme; mekanda bir yerleşme, bir nüfus toplanması ve nüfus yoğunluğu, yerel bir örgütlenme, sosyal tabakalaşma, kurumsallaşma, üretimde farklılaşma, uzmanlaşma, yeni bir yerleşme biçimlenmesi, sosyo-ekonomik ve kültürel değişime yol açan bir nüfus toplanması sürecidir” (Suher, 1995:10).

Kentlileşme: Kentsel yaşam biçimine uyundur; kent yaşamı deneyimi içinde elde edilen bir kültür birikimidir (Tatlıdıl, 2002:422). Göçen kişinin kente özgü işlerde çalışması, kente özgü davranış kalıplarının benimsenmesi ve kentün sunduğu fırsat ve olanaklardan yararlanması olarak tanımlanır (Suher, 1995:28).

II) KENTLİLEŞME SÜRECİ

‘Kentlileşme’ bireysel bir değişim sürecidir. Keleş’e göre kentlileşme; kentleşmenin, insan tutum ve davranışlarında değişmeye neden olması, göç edenlerin “kent kültürünü” özümsemeleri, kentün yaşam biçimini yaşamaları sürecidir (1997:19). Kentlileşme sürecinin iki yönü vardır.

A) Ekonomik Bakımdan Kentlileşme

Kişinin geçimini kente özgü işlerle sağlamasıdır. Ancak, kentte gelen nüfus, kentsel iş talebine uygun nitelikte değildir. Sanayi ve hizmet kuruluşları eğitimsiz işgücünün ancak bir kısmını emecek kapasitededir. Bu nedenle, göçenlerin çoğu ekonomiye hiç katkısı olmayan işportacılık, kapıcılık gibi marjinal işlerde çalışmak zorundadır. Bu kitlenin beklenti düzeyi düşüktür, sigortasız, düşük ücretle çalışmayı doğal kabul ederler. “Kentsel geçimlik sektör” olarak adlandırılan ve çalışanlar içinde önemli bir yoğunluğu kapsayan bu koşullar, bireylerin kendine olan güvenini sarstığı

gibi, kent yaşamı ve kültürü içinde sosyal bütünlüğün zedelenmesini de ortaya çıkarmaktadır (Tatlıdil, 2002:437). Üretime aktif katılmayan, örgütlü, sürekli, düzenli, güvenceli çalışma koşulları sağlayamayan nüfus; istihdam sorunu yaratmakta, büyük kentlerde işsizliğin giderek artması, sosyal rahatsızlıkları da artırmaktadır.

B) Sosyal Bakımdan Kentleşme

Kır kökenli insanın kentlere özgü tutum, tavır, davranış ve değer yargılarını benimsemesidir. Kente gelmekle bu süreç tamamlanmamakta, çağdaş değerlerin egemen olduğu bir yaşam biçiminin kazanılmasına dek devam etmektedir. Gelen birey, kentsel tutum ve davranışları özümlediğinde kentleşecek, kentli olacaktır (Özer, 1983:235). Dayanışma, yardımlaşma, eğitim, öğretim, örgütlenme, bilgilendirme, hak arama yöntemleri, dini, siyasi konular, kadın-erkek ve aile ilişkileri ile ilgili gelenek ve görenekler, konusunda benimsenen, benimsenmeyen, uyulan, uyulmayan düşünce, tutum ve davranışlar sosyal bakımdan kentleşmenin göstergeleridir.

Kentleşme, birey için temel bir süreçtir. Göçmen bu sürece sıfırdan başlamaz., önceden oluşmuş bir sosyal temelden, bir birikimden başlar. Kent ortamında yeniden uyum sürecine girer. Kırsal insanın, kentsel insana dönüşmesi sürecinde kişi, ekonomik ve sosyal yönden değişik oranlarda kırsal ve kentsel öğeleri içerebilir. Kentleşme sürecinde birey, kır yavaş yavaş dışlayarak, kenti adım adım kapsar duruma gelmektedir (Erkut, 1995:61). Bu süreçte iki etapta gerçekleşir: Önce; bireyin geleneksel tutum ve davranışları kaybolur. Daha sonra; yeni davranış kalıpları benimsenir (Özer, 1983:236). Temelde bu iki aşama ile belirtilen süreci uzun bir zaman dilimini kapsar. Bu çalışmada deney grupları, ilk aşamanın başında ve ikinci aşamayı tamamlamış kabul edilen bireylerden seçilmiştir. Gruplar şöyle tanımlanabilir:

- **Kentin Yenisi:** Köyden kente yeni gelen, karakteristik köylü özelliği taşıyanlardır. Kendi içine dönük gruplar halinde yaşarlar. Kentte yabancı kalma bunalımını atlatmak için birtakım savunma mekanizmaları geliştirirler.
- **Kentin Yertlisi:** Kentleşme süreçlerini tamamlamış, artık kentli kabul edilenlerdir. Kent tutum, davranışlarını ve değer yargılarını tüm yönleri ile yerine getirmektedirler. Bu kesimde kimlik bunalımı söz konusu değildir.

Göçen bireyin kurumsal yayılması, ekonomik, siyasal, kültürel örgütlere ve etkinliklere katılımı ve bu etkinliklerle ilgili kent donatılarına erişebilmesi bireyin yeni sosyal kimliğini oluşturur, uyum sürecini kolaylaştırır (Erkut, 1995:62). Bu oluşum yalnız bu süreci yaşayanlar için değil, toplumun bütün kesimleri için yapısal değişiklikleri, her tür insan ilişkisinin yeniden düzenlenmesini, değişmesini içerir (Kıray, 1998: 141). Sürecin sonunda, “kentin yenisi” ve “kentin yertlisi” birbirini benimsemeye başlar. Ancak, kente göç dalgaları sürekli olduğu için bu süreç bitmez tekrar, tekrar yaşanır.

III) KENTTE KİMLİK FARKLILAŞMASI

Kentlilik, kimlikle ve kültürel alanla doğrudan ilintilidir. Kimlik kavramı; bireyin algılayışı, tanımlayışı ve buna bağlı olarak yaşamındaki eylem pratiğiyle ve başkalarının o bireye ilişkin algısıyla ilgilidir. Ulusal ve uluslararası ilişkilerin merkezi kentler, eskiden beri insan kaynağı açısından, çevresini saran kırsal kesimden farklı nitelikler taşır. Gelişmiş toplumlarda kır ile kent arasındaki yaşam farklılığı giderek kapanmaktadır. Gelişmekte olan toplumlarda farklılıklar sosyal, politik, ekonomik, kültürel alanlarda devam etmektedir. Kentliler, yaşam koşulları, tutum, davranışlar, toplumsal kurum ve işleyişleri açısından ortak özellikler sergiler. Birey-toplum ilişkisi açısından, aynı sosyo-ekonomik gelişme çizgisinde olan kentlerde, değerler sistemi benzerlik gösterir. Ancak, yabancı metalara, olaylara, düşüncelere uyum gösteren kentlinin yeniliklere ve değişikliklere olan tepkisi, köylününkinden farklıdır. Kentli, daha fazla öğrenmeye eğilimli, daha açık görüşlü, geleneklere daha az bağlı, kırsal kesimden gelenlere göre daha fazla başarılı olma şansına sahiptir (Tatlıdıl, 2002:443). Yaşam tarzı ve kültür kavramları çerçevesinde köylü ve kentlinin kültürel ve sosyalleşme süreçleri, zaman ve mekan algılamaları farklıdır (Erkut, 1995:59). Kır kökenli nüfus, kent ortamında geleneksellik ve modernlik arasında bu farklılıkları yaşamak durumunda kalır. Bu durum yeni göçenlerde üç tip davranışa yol açar:

A) Ortama Uyuma

Kentsel kimliğin biçimlenme sürecinde aktör, önce kentsel yaşama uyum sağlamaya çalışır; eğer kentsel ortam gelinen yöreden çok farklılık gösteriyorsa bu güçleşir. Kentsel yaşam tarzı, kırsalın zihinsel-duygusal dünyasına uymadığı için, birey yeni kültürel oluşumlarla çekişir. Kimliğin bütünlüğü parçalanıp, birbirleriyle çelişen farklı kimlikler ortaya çıkar ve kimlik sorunu yaşanır. Kentle bütünleşmekte zorlandıkça, geleneksel değerlere sarılır, yaşamına kırsal bilgi ve değer kodlarını ekler ve kısmen uyuma ya da reddetme sürecine girer.

B) Kısmen Uyuma

Göçer, kentte tutunabilmek için gündelik yaşamdan başlayarak, ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel alanlarda kırsal öğeleri devreye sokar. Köy mekan ve ilişkilerini kent ortamında oluşturmaya çalışır. Böylece, bireyler kentsel yaşamla bütünleşemez. Bireylerin kırdan kente göçü beraberinde, kimliklerin, geleneksel alışkanlıkların, değer, sembol ve yaşama kalıplarının da kentlere taşınmasını getirmiştir. Başlangıçta kentte eklenmiş olan gruplar, yörelerinden getirdikleri değer-norm sistemlerini, kültürel kimliklerini korumak ister ve kültür şokunu aşmak için dayanışmayı esas alan yeni kentliler, zaman içinde kentle bütünleşme yöntemlerini geliştirir bu süreçte eski ve yeni değerleri uzlaştırırlar. Genç'e göre; kırsal yaşama ve kültüre yönelimli, biraz nostaljik, biraz arabesk, olarak görünürlük kazanan desenler,

kentin karmaşık ve yabancı dünyası içerisinde yer alan aktörün savunma mekanizmalarının korumacı bir tepkisi ve yeni tutunum mekanizmaları yaratma girişimidir (1997:315).

Yeni kentlilerin en önemli tutunum mekanizması, yerleştikleri gecekondu alanlarıdır. Kentsel değerlerin içselleştirilememesi kent yaşamına uyumsuzluk yaratmaktadır. Kentleşme sürecinin ürünü olan gecekondu kültürü, kendine özgü bir değerler sistemi, bir semboller ağı, bir yaşama biçimiyle somutluk kazanmıştır (Genç, 1997:314). Gecekondu kültürü, ilişkiler ağı açısından, mekansal bir tanımla sınırlandırılmış gecekondu olgusundan çok daha önemlidir. Olgu yaşam tarzına dönüşüp, kimliklenme biçimi olarak yaygınlık kazanmış, mekansal gecekondu gerçekliğini çoktan aşmış, gündelik yaşama nüfus etmiştir. Bu özellik, kentsel yaşamın en modern görünümdeki alanlarına, mekanlarına bile damgasını en hissedilir biçimde vurmuştur.

Kentlerde, gecekonduyun bu çerçevede kurumsallaşmış, kırsala özgü yaşam unsurları, estetik algılayışı vs. kentsel olana eklenmiş, onunla yan yana varlığını sürdürmektedir. Bu bileşim, “arabesk olgusu”nu ortaya çıkarmıştır. Bu kavram kırsallık desenini, kentsel nitelikleri ve ne kırsal, ne kentsel olan ilişkileri işaret eder. Arabesk kültür, kentleşme sürecindeki bireylerin hem kendi koşullarına bir başkaldırıyı, hem de uyumu ve bu uyumun mekanizmalarını yaratır. Yani arabesk olgusu, kentleşme sürecindeki bireylerin içerisinde buldukları gerilimi, kimlik ve yaşam biçimindeki çelişkileri, içerisinde yaşanan gerçeklik koşullarıyla baş edebilecek kimlikler inşa etme, bütünleşme ve uyum arayışlarını yansıtmaktadır (Görmez, 1997:23).

C) Tamamen Reddetme

Reddetme davranışını gösterenler, geri döner ya da kendi içlerinde kapalı cemaatlere yönelirler. Çelişki içindeki kimlik sahiplerinin kent ortamında ilişkileri, sakinme ilişkisidir. Sakınmanın doğurduğu kaygı, yeni kentli insanı koruyucu olarak, cemaat yaşamına yönelir. Kentlerimizde, yaygın olan “hemşeri cemaatleri”, kimlik kazanma sürecinin bir parçasıdır. Cemaatler, kırsal toplum insanının kentsel yaşam biçimini, değerler sistemini ve davranış kalıplarını anlama sürecinde kurulan tampon örgütlerdir. Bunlar, kentleşme sürecine giren, yavaş yavaş sosyalleşen kırsal kimliklerin, organize olduğu sosyal gruplardır. Zamanla bu birlikler, edinilmiş kültürel değerleri sürdürürken aynı zamanda, kentsel yaşama etkin katılmaya çalışır, amaç özellikle siyasal pazarlık gücünü artırarak bazı alanlarda söz sahibi olmaktır. Bu da geçiş dönemine özgü bir paradokstur (Bal, 1999:76). Batılı anlamda kent, cemaat ilişkileri ile taban tabana zıt ilişkilerin mekanı olarak kavramsallaştırılmıştır. Bizde son dönemlerde, bu tarz ilişkiler kentin kalıcı bir ögesi olma eğilimi göstermektedir.

IV) DENİZLİ'DE KENTLEŞME VE KENTLİLEŞME

Dengesiz büyüme politikalarının sonucu yoğun göç, belirli kentleri baskı altına almaktadır. Bu kentlerden biri de Denizlidir. İç Ege de yer alan Denizli, 1970'li yıllara kadar göç veren bir kent iken, 80'lerden itibaren hızla göç almaya başlamış, sürekli artan nüfusu, günümüzde 816.572'ye ulaşmıştır. İlin göç alma oranı %55.7'dir. 1997 Nüfus Sayımında, kentsel nüfusun toplam nüfus içindeki payı %65.03'dür (DTO, 2000:21). 1990 yılı itibarıyla nüfus artış hızı Türkiye'de %0 21,71, Denizli'de %0 23,55'tir. Ülkede kentli nüfus oranı %65 üzeri, Denizli'de %47'ler dolayındadır. Kentsel nüfus artış hızı ülkede %0 33,83, Denizli'de %0 31,43'tür (Erarı, 1999:313). Bu nüfus akımında en önemli etken, 1980 sonrası kentin tekstil sektöründe hızla gelişmesi ve dünya ölçeğinde bir merkez haline gelmesi ve buna bağlı olarak kentin sosyo-ekonomik gelişimi ve canlılığıdır.

Şimdiye kadar, Denizli'ye göç, kentin ilçelerinden ve çevre illerden olmuş, kentin yerlisi ile göçen arasında önemli kimlik farklılıkları görülmemiş; çok net, çok keskin bir ayrışma olmamıştır. Bu göç dalgaları ile gelenler, kültür farklılığını kolay kapatabilmiştir. Kent, sakinlerini bir arada tutabilmiş, toplumda ki çelişkiler tam netleşmemiştir. Işık Denizli'nin kentleşme sürecinin niteliğini belirleyen çalıtmasında, bu durumu, kentin o döneme kadar gelişmenin sadece aydınlık yüzünü yaşadığına bağlamaktadır (Işık, 1996:46). Kentte yaşayan tüm guruplar hızlı gelişmeden pay alma umudunun olması gelişmenin sorunlarını ile karşı karşıya kalmayı geciktirmiştir. Bu noktalar, Denizli'de kimlik ayrışmasının netleşmesini engelleyen temel etmen olmuş; Denizli'nin hızlı gelişimi çok sayıda insana önceden hayal bile edemeyecekleri yükselme imkanları sunmuş, kalkınmanın meyvelerinin kendilerine de ulaşacağı umudu, Denizlileri şimdiye kadar bir arada tutmuştur (Işık, 1996:45). Işık, Denizli'yi tam anlamıyla "post-fordist" diye adlandırılan, yeni dönemin kenti olarak tanımlamaktadır. Ona göre, ithal ikamesi döneminin Denizli'si, kapitalist eksende sınıf farklılaşmasının temel belirleyici olmadığı bir kent olduğundan, yeni dönemin ilişkileri de bu farklılaşmamış toplumsal mekanda yerleşmekte; yeni eşitsizlik biçimleri bir anlamda boş sayfa üzerine en baştan kurulmaktadır (Işık, 1996:46).

Ancak Denizli mucizesi, bu gün tıkanma noktasına gelmiştir. Denizli'de var olan kimlikler birleşmiş görünse de, hızlı ekonomik gelişme kazananları ve kaybedenleri belirginleştirmekte, bu guruplar arasındaki uçurum genişlemektedir. Kent, şimdiye dek olduğu gibi havlu-bornoz üretimi ile global tekstil ağının mütevazı bir parçası olmaya çabalamaktan vazgeçip, global tekstil ağı içindeki konumunu değiştirmeyi başaramazsa, parçalanmanın önüne geçemeyeceği ileri sürülmektedir (Işık, 1996:46).

V) ARAŞTIRMANIN TANIMI

Kentleşme, kır ve kent arasında nüfus alış-verişi sonucunu doğuran ve ekonomik-toplumsal değişimlerden kaynaklanan bir olgudur. Kentleşme sürecinde kente yeni gelen nüfusun yeniden toplumsallaşması, kentli kimliğini kazanması söz konusudur. Kentleşme ve kentte kimlik dönüşümünü anlamak üzere, kentte yaşama süresinin kentsel davranış üzerindeki etkisini saptamaya yönelik bu araştırma, daha kapsamlı bir çalışmanın etaplarından biridir. Çalışmanın ilk etabında araştırma bölgesi yine Sevindik Mahallesidir. Göçle gelenlerin zaman içindeki değişimleri saptamak üzerine yapılan çalışmada, göçenlerin kentte yaşadıkları süreler baz alınarak davranış farklılıkları ortaya konulmuştur (Toralak ve Polat, 2006:75-93). Önceki çalışmayı desteklemesi üzere gerçekleştirilen bu çalışmada, kentte yeni gelen ve kentün yerlisi arasındaki davranış farklılıkları saptanmaktadır.

A) Araştırmanın Konusu ve Varsayım

Kent sosyolojisinin varsayımına göre; kent, herkesi benzer kültürel kodlar etrafında toparlar, ‘kentlilik’ denen yaşam tarzı ve kent kimliği tüm kent sakinleri tarafından benimsenir. Varsayım, kente göçen her insanın zaman içinde mutlaka ekonomik ve sosyal bakımlardan kentlileşeceğini öngörmektedir. Bu varsayımına dayanarak Araştırmada, Denizli de farklı sosyo-ekonomik statüdeki, iki mahallede yaşam sürenlerin, kentli kimliği ve kentlilik ilişkileri karşılaştırılmaktadır. Çalışma da; iki aşamada gerçekleşeceği belirtilen kentlileşmenin başındaki, kentte henüz gelen bireyler “kentün yenileri” ile; uzun süredir kentte yaşayanlar, kentleşme aşamasını tamamlamış, batı standartlarında yada kentlilik standartları göre, “kentli” kabul edilenler “kentün yerlileri”nin, kentleşme düzeyi test edilmektedir. Kentte yaşama süresinin, kentleşme yönünden davranış farklılaşmasına etkisinin olacağı, Sevindik Mahallesi ile Çaybaşı Mahallesi’ndeki eğilimlerin farklılık göstereceği varsayılmaktadır. Çaybaşı Mahallesi’ndeki bireylerin, Sevindik Mahallesi’ne göre; eğitim düzeyinin yüksek olması, daha yüksek gelir dilimine sahip olması, kültürel etkinliklere katılımın daha fazla olması beklenir. Çaybaşlıların dayanıklı tüketim mallarına olan talebi, Sevindik Mahallesi’ndekilerden daha çoktur, kentte yaşama süresi arttıkça kente özgü örgütlerle ilişki kurmanın da giderek yoğunlaşması varsayım olarak beklenmektedir.

B) Araştırmanın Amacı

Kentleşme süreci oldukça uzun bir süreçtir, özellikle yoğun göç alan kentlerde, yönetimi ve yönlendirilmesi oldukça zordur. Denizli, bu sorunu yaşayan ve gittikçe bu sorunun boyutları büyümekte olan bir kenttir. Kentleşme süreçlerinin anlaşılması, kentin yönetimi ve geleceğini planlama açısından, bu yükümlülükleri olan kurum ve kuruluşlar için oldukça önemli görülmektedir. Çalışma ile; Denizli de kentleşme sürecinin anlaşılması sağlamak üzere, kentin yerlileri ve yeni gelenleri kentte özgü kabul edilen tutum ve davranışlar açısından karşılaştırılarak, kentleşme sürecinin

başlangıcında ve tamamlandıktan sonra davranış farklılıkları saptanmakta, farklılıkların boyutu görülmek istenmektedir.

C) Araştırmanın Kapsamı

Denizli'nin farklı nitelikteki iki mahallesinde (Sevindik ve Çaybaşı Mahallesi) alan araştırması yapılarak veri toplanmıştır. Sevindik Mahallesi kentin çeperinde yer alan, organize sanayi bölgesine yakın bir mahalledir. Mahallenin araştırma açısından önemi, bu vasıflarından dolayı kentin en yoğun göç alan bölgesi olmasıdır. Denizli de gecekondunun hukuku tanımına uygun, yarı kaçak yapılaşma bulunmamaktadır. Ancak, kente yeni gelenlerin yerleştikler yaşam alanları, nitelik olarak gecekondunun tanımına uygundur. Sevindik Mahallesi de hukuken, yasallık kazanmış olsa bile; konutların niteliği, kalabalıklığı, çevre şartların olumsuzluğu, okullaşma oranındaki düşüklüğü vb. gibi etmenler nedeniyle nitelik olarak gecekondudur. Çaybaşı Mahallesi ise kentin merkezinde yer alır ve daha çok eski kentlilerin – Denizlililerin, yaşadığı bir Mahalledir.

D) Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın Evreni: Deney grubu haneler tespit edilirken, muhtarlıkta bulunan “ikametgah kayıtları” esas alınmıştır. Sevindik Mahalle Muhtarlığı'nın ikametgah kayıtlarından kente göç ile yeni gelmiş (en fazla 5 yıldır kentte olan) 50 hane tespit edilmiş, hane reisi ve eşi ile görüşme yapılmıştır. (Toplam 100 görüşme). Çaybaşı Mahalle Muhtarlığı'nın kayıtlarından da, iki kuşak öncesinden beri Denizli'de oturan ve kentin yerlileri diye ifade edebileceğimiz 50 hane seçilmiş, hane reisi ve eşi ile görüşülecek, 100 anket uygulanmıştır.

E) Araştırmanın Değişkenleri

Bağımlı Değişken: Kentli davranışı, kentleşme düzeyidir. Kentleşme sürecinin iki önemli boyutu; Ekonomik Bakımdan Kentleşme ve Sosyal Bakımdan Kentleşme başlığı altında toplanan değişkenlerle saptanmaktadır.

- Ekonomik Bakımdan Kentleşme Düzeyi: Eğitim Düzeyi ve Gelir Durumuna İlişkin Bulgular, Meslek ve İş Yaşamına İlişkin Bulgular, Konuta ve Dayanıklı Tüketim Mallı Sahipliliğine İlişkin Bulgulara dayandırılmaktadır.
- Sosyal Bakımdan Kentleşme Düzeyi: Aile Yapısı ve Yaşam Alışkanlıklarına İlişkin Bulgular, Kentsel Kurumlarla İlişkiler ve İletişim Aracı Kullanımına İlişkin Bulgulara göre saptanmaktadır.

Bağımsız Değişken: Çalışmada tanımlanan “kentin yerlisi” veya “kentin yenisi” olma durumudur.

VI) ARAŞTIRMANIN BULGULARI

A) Ekonomik Bakımdan Kentleşme Düzeyine İlişkin Bulgular

Tablo : 1
Kentin Yerlisi -Yenisi Ayrımı ile Eğitim Arasındaki İlişki

Kente Yaşama Süresi		Eğitim			
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite
Kentin Yerlisi (Çaybaşı)	Sayı	22	8	32	33
	%	23.2	8.4	33.7	34.7
Kentin Yenisi (Sevindik)	Sayı	50	17	19	9
	%	53.2	17.4	20.0	9.5

Kentin yenisi ve yerlisi olma ile eğitim düzeyi birbirine bağlı olarak değişmektedir. Eski kentlilerin eğitim düzeyleri, yeni kentlilere oranla daha yüksektir. Çaybaşı Mahallesinde ilkokul mezunu oranı düşük, Sevindik Mahallesinde yüksektir. Eski kentlilerde üniversite mezunu oranı yüksek, yeni kentlilerde bu oran düşüktür.

Tablo : 2
Kentin Yerlisi -Yenisi Ayrımı ile Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki

Kente Yaşama Süresi		Gelir YTL			
		0-250	251-500	501-800	801+
Kentin Yerlisi (Çaybaşı)	Sayı	2	8	37	53
	%	2.0	8.0	37.0	53.0
Kentin Yenisi (Sevindik)	Sayı	24	49	18	8
	%	24.1	48.7	19.6	7.5

Kentin yenisi ve yerlisi olma ile gelir düzeyi birbirine bağlıdır. Kentin yerlilerinin yarısından fazlası en yüksek gelir diliminde, sadece %2'si en düşük gelir diliminde yer almaktadır. Kentin yenilerinin çok azı en yüksek gelir diliminde, büyük oranda 251-500 YTL gelir dilimindedirler. Görüldüğü gibi, eski kentliler, yeni kentlilere oranla daha yüksek gelir düzeyine sahiptirler.

Tablo : 3
Kentin Yerlisi -Yenisi Ayrımı ile Meslek Arasındaki İlişki

Kente Yaşama Süresi		Meslek				
		Memur	İşçi	Serbest	Ev hanımı	Emekli
Kentin Yerlisi (Çaybaşı)	Sayı	24	8	15	25	26
	%	24.5	8.2	15.3	25.5	26.5
Kentin Yenisi (Sevindik)	Sayı	9	19	20	39	11
	%	8.7	19.5	20.5	40.0	11.3

Kentin yerlileri içinde memur ve emekli yüzdesi, yeni kentliye göre oldukça yüksektir. Buna karşılık, kentin yenilerinde işçi ve serbest meslek sahibi yüzdesi daha

yüksektir. alıan kadın açısından ise, aybaı Mahallesinde kadınlar, Sevindik Mahallesindekilere oranla daha yüksek düzeyde çalışma hayatında yer almaktadırlar.

Tablo : 4
Kentin Yerlisi -Yenisi Olma ile İ Sahipliği Arasındaki İlişki

Kente Yaşama Süresi		İ Kendinize mi Ait?	
		EvEt	Hayır
Kentin Yerlisi (aybaı)	Sayı	16	33
	%	32.7	67.3
Kentin Yenisi (Sevindik)	Sayı	20	32
	%	38.5	61.5

Kentin yenisi ve yerlisi olma ile kendi içine sahip olma birbirinden bağımsızdır.

Tablo : 5
Kentin Yerlisi -Yenisi Olma ile İ Yerinin Niteliği Arasındaki İlişki

Kente Yaşama Süresi		İ Yerinizin Niteliği					
		Büro	Fabrika	Atölye	Kamu Kuruluşu	zel Ticarethane	Belirli Bir Mekan Yok
Kentin Yerlisi (aybaı)	Sayı	11	7	4	24	4	1
	%	21.6	13.7	7.8	47.1	7.8	2.0
Kentin Yenisi (Sevindik)	Sayı	5	22	8	10	11	6
	%	8.7	24.3	16.5	18.4	21.4	10.7

Kentin yenisi ve yerlisi olma ile işyerinin niteliği birbirine bağlıdır. Yeni kentliler fabrika, atölye ve özel ticarethanelerde çalışırken, yerli kentlilerin çoğu kamu kuruluşlarında ve bürolarda çalışır.

Tablo : 6
Kentin Yerlisi -Yenisi Olma ile Sosyal Güvencenin Türü Arasındaki İlişki

Kente Yaşama Süresi		Sosyal Güvence				
		SSK	Emekli Sandığı	Bağ-kur	zel	Hiçbiri
Kentin Yerlisi (aybaı)	Sayı	32	44	20	1	3
	%	32.0	44.0	20.0	1.0	3.0
Kentin Yenisi (Sevindik)	Sayı	42	17	23	2	16
	%	42.5	17.0	22.5	1.5	16.5

Kentin yenisi ve yerlisi olma ve sosyal güvencenin türü birbirine bağımlıdır. Sosyal güvencesi olan eski kentlilerin oranı yeni kentlilere göre daha fazladır.

Tablo : 7
Kentin Yerlisi -Yenisi Olma ile Konut Sahipliği Arasındaki İlişki

Kente Yaşama Süresi		Konut Sahipliği	
		Ev Sahibi	Kiracı
Kentin Yerlisi (Çaybaşı)	Sayı	65	35
	%	65.0	35.0
Kentin Yenisi (Sevindik)	Sayı	54	46
	%	54.0	46.0

Ev sahibi veya kiracı olma durumu kentin yenisi ve yerlisi ayrımına göre büyük farklılıklar göstermektedir. Eski kentliler daha çok ev sahibi, yeni kentliler ise büyük oranda kiracıdır. Araştırmaya katılan kentlilerin, sahip olunan dayanıklı tüketim malı sayısı kentin yenisi ve yerlisi olma değişkenine göre T testi ile analiz edilmiştir. Çaybaşı Mahallesinde oturanların, Sevindik Mahallesinde oturanlara göre anlamlı düzeyde daha fazla sayıda mala sahip oldukları görülmüştür.

B) Sosyal Bakımdan Kentileşme Düzeyine İlişkin Bulgular

Tablo : 8
Kentin Yerlisi -Yenisi Ayrımı ile Ailede Kararların Alınma Arasındaki İlişki

Kente Yaşama Süresi		Ailede Kararları Kim Alır				
		Ben	Eşim	Eşimle Birlikte	Tüm Aile	Aile Büyüklüğü
Kentin Yerlisi (Çaybaşı)	Sayı	5	0	79	15	1
	%	5.0	0	79.0	15.0	1.0
Kentin Yenisi (Sevindik)	Sayı	12	11	69	8	0
	%	12.0	11.0	68.5	8.5	0

Kentin yerlilerinden çok azı aile içi kararları kendisi almaktadır. Yeni kentlilerde bu oran artmaktadır. Çaybaşı Mahallesinde aile içi kararların sadece kadın tarafından alındığı bir aileye rastlanmamaktadır. Kentin yerlilerinde kararların, eşlerin birlikte alması veya aile büyüklüğü ile birlikte alması, kentin yenilerine oranla daha yüksektir. Kentin yenisi ve yerlisi olma ile aile içi kararlara katılım birbirine bağımlıdır.

Tablo : 9
Kentin Yerlisi -Yenisi Olma ile Alış-Veriş Merkezleri Arasındaki İlişki

Kentte Yaşama Süresi		Nereden Alış-veriş Yapılır				
		Mahalle Pazarı	Mahalle Bakkalı	Süper Marketler	Belli Olmuyor	Diğer
Kentin Yerlisi (Çaybaşı)	Sayı	1	3	87	9	0
	%	1.0	3.0	87.0	9.0	0
Kentin Yenisi (Sevindik)	Sayı	7	39	40	14	0
	%	7.0	38.5	40.5	13.5	0

Kentin yenisi ve yerlisi olma ve nereden alış veriş edildiği, birbirine bağlı olarak değişmektedir. Eski kentliler oldukça düşük orada mahalle bakkalından alış-veriş yaparken, bu oran yeni kentlilerde yükselmektedir. Buna karşılık süper marketlerden alış-veriş yapma oranı eski kentlilerde yüksek, yeni kentlilerde düşüktür.

Tablo : 10
Kentin Yerlisi -Yenisi Olma ile Gazete Okuma Alışkanlığı Arasındaki İlişki

Kentte Yaşama Süresi		Gazete Okuma Alışkanlığı	
		Evet	Hayır
Kentin Yerlisi (Çaybaşı)	Sayı	60	40
	%	60.0	40.0
Kentin Yenisi (Sevindik)	Sayı	36	64
	%	35.5	64.5

Kentlilerin gazete okuma alışkanlıklarını kentin yenisi ve yerlisi ayrımına bağlı olarak açıklayan Tablo : 10 incelediğinde; eski-yeni kentli olma ve sürekli gazete okuyup-okumama birbirine bağlı olarak değiştiği, Çaybaşı Mahallesinde yaşayanların, Sevindik Mahallesinde yaşayanlara oranla daha fazla gazete okuma alışkanlığına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo : 11
Kentin Yerlisi -Yenisi Olma ile Borç Alınan Kaynağın Türü Arasındaki İlişki

Kentte Yaşama Süresi		Nereden Borç Alırsınız?			
		Serbest Piyasa	Aile-Akraba-Dost	Banka-Finans K.	Diğer
Kentin Yerlisi (Çaybaşı)	Sayı	6	59	35	0
	%	6.0	59.0	35.0	0
Kentin Yenisi (Sevindik)	Sayı	4	83	7	6
	%	3.5	84.5	6.5	5.5

Kentlilerin borç alma kaynaklarını yeni ve yerli kentli ayrımına bağlı olarak açıklayan Tablo : 11'e göre; bu ayrım ile borç alma kaynağı ilişkisi yüksek anlamlılık düzeyine sahip olmasa da, borç alınan kaynağın türü farklılık göstermektedir. Kente yeni gelenler daha çok aile ve akraba dayanışmasıyla parasal sorunlarını çözmeye

çalışırken, kentin yerlileri bu tür sorunlarını çözmek için, aile ve akraba yardımı dışında, daha yüksek oranda banka ve finans kurumlarından yararlanmaktadır.

Araştırmaya katılan kentlilerin, ilişkide buldukları kentsel kurum sayısı ve kullanılan kitle iletişim aracı sayısı yeni ve yerli kentli olma değişkenine göre T testi ile analiz edilmiştir. Buna göre; yerli kentliler, yeni kentlilerden anlamlı düzeyde daha fazla sayıda kurumla ilişki içindedir. Çaybaşı Mahallesi sakinleri, Sevindi Mahallesinde oturanlardan anlamlı düzeyde daha fazla sayıda kitle iletişim aracı kullanmaktadır.

SONUÇLAR

Denizli kentinde iki mahallenin -Çaybaşı ve Sevindik Mahallelerinin, kentin yenisi ve kentin yerlisi olma durumuna göre, kentli tutum, davranış ve yaşam biçimi farkını saptamayı yönelik bu araştırmanın verileri şöyle özetlenebilir:

Ekonomik Bakımdan Kentleşme Düzeyine İlişkin Bulgular: Kentin yenisi ve yerlisi olma ve eğitim düzeyi birbirine bağlı olarak değişmektedir. Eski kentlilerin eğitim düzeyleri, yeni kentlilere oranla daha yüksektir. Kentin yerlileri, yeni kentlilere oranla daha yüksek gelir düzeyine sahiptir. Meslekler açısından; eski kentliler daha çok memur, yeni kentliler işçi statüsündedir. Bu konularda varsayım doğrulanmıştır. Kentin yenisi ve yerlisi olma ve kendi işine sahip olup olmama birbirinden bağımsızdır. İş sahipliği oranı, her iki grupta da düşüktür. Eski-yeni kentli olma ve işyerinin niteliği birbirine bağlıdır. Yeni kentlilerin çoğu fabrika, atölye ve özel ticarethanelerde çalışırken, kentin yerlileri çoğunlukla kamu kuruluşlarında ve bürolarda çalışmaktadır. Belirli bir iş mekanı olmayanlar yeni kentliler arasında fazladır, kentin yerlilerinde bu oran düşer. Emekliler, yüksek bir oranda yerli kentli grupta yer alır. Çalışan kadın açısından; eski kentli kadınlar, yeni kentli kadınlara oranla daha yüksek düzeyde iş yaşamına katılmaktadır. Kentin yenisi ve yerlisi durumuna göre sosyal güvencenin olması-olmaması değişim gösterir. Kentte yeni gelenlerin herhangi bir sosyal güvencesi yoktur. Sosyal güvencesi olan oranı eski kentlilerde yükselir. Kentin yenisi ve yerlisi olmaya göre güvencenin türü de değişmektedir. Yeni kentliler daha çok SSK’ya bağlıdır. Kentin yerlilerinin büyük bir kısmı emekli sandığına bağlıdır. Bu kurumu Bağ-kur izlemektedir. Çalışma koşulları açısından da varsayım doğrulanmaktadır. Konut sahipliği, Çaybaşı Mahallesinde artmakta ancak, kiracı olma durumu yerli-yeni kentli ayırımına göre büyük farklılıklar göstermemektedir. Kentlilerin sahip oldukları dayanıklı tüketim malı düzeyi kentin yerlilerinde daha fazladır.

Sosyal Bakımdan Kentleşme Düzeyine İlişkin Bulgular: Ailede kararları kimin aldığı, kentin yenisi ve yerlisi olmaya bağlı olarak değişir. Kentin yerlileri içinde, kararların sadece kadın tarafından alındığı bir aileye rastlanmazken, yeni kentlilerde bu oran artar. Eski kentlilerde kararların, eş ve aile büyükleri ile birlikte alınması oranı yeni kentlilere göre daha yüksektir. Kentin yerlisi olup-olmamak

komşuluk ilişkilerini pek etkilememektedir. Görüşülen tüm hanelerde komşuluk ilişkileri sıklıdır. Bu sonuç; araştırmaya katılan kadınların, büyük kısmının ev hanımı olmasına bağlanmaktadır. Kentin yerlileri beklenildiği gibi, yeni kentlilerden daha fazla sayıda kurumla ilişki içindedir. Borç alınan finans kaynağının türü açısından da bu bulgu doğrulanmaktadır. Kente yeni gelenler daha çok aile ve akraba yardımı, geleneksel alışkanlıkları çerçevesinde parasal sorunlarını çözmekte; yerli kentliler ise aile dayanışması dışında, yüksek oranda banka ve finans kurumlarından yararlanmaktadırlar. Kentin yerlileri, yenilerinden daha fazla sayıda kitle iletişim aracı kullanmakta, daha fazla gazete okuma alışkanlığına sahip, kültürel etkinliklere katılımı ve boş zamanlarında yaptıkları aktivite sayısı, yeni kentlilere göre oldukça yüksektir. Kentin yenisi ve yerlisi olma ile nereden alış-veriş edildiği birbirine bağlıdır. Yeni kentliler sadece bakkallardan alış-veriş yaparken, eski kentlilerde bu oran düşer. Buna karşılık, süper marketlerden alış-veriş yapma oranı kentın yerlilerinde yüksek, kentın yenilerinde düşüktür. Bu bulgulara göre sosyal açıdan, kentın yenisi ve yerlisi olma durumuna göre kentleşme düzeyi oldukça anlamlı farklılıklar göstermektedir.

Araştırmada yeni kentli grubunun %48'i Denizli civarından göçenlerdir. Diğerlerini ise, farklı bölgelerden gelenler oluşturmaktadır. Bu gruplar karşılaştırılınca; Denizli civarından gelen yeni kentli nüfus, istihdam alanları, tüketim kabırları, banka gibi formel kurumlarla ilişkisi ileri düzeydedir. Kentte yeni arkadaş edinme, gazete okuma, eğlenceler, kent içinde gezme olguları gözlenmektedir. Bu gelişme, kent sosyolojisinin, kentın herkesi benzer kültürel kodlar etrafında toparlayacağı, 'kentlilik' denen yaşam tarzının tüm kent sakinleri tarafından benimseneceği yolundaki öngörüsünü doğrular niteliktedir. Ancak, son yıllarda kentte gitgide daha farklı coğrafi bölgelerden, farklı kültürlerden göç akını başlamıştır. Kente Doğudan göçenler ise, daha kapalı gruplar oluşturmaktadır.

Kent, hızlı nüfus artışı ve göçe bağlı olarak yoğun ve ağır kentleşme, kentleşme sorunları ile karşı karşıyadır. Kentleşme sürecinin hızlı işlemesi, yoğun fazla göç; işsizlik, konut, ulaşım, eğitim, sağlık, beslenme, altyapı vb. alanlarda ciddi sorunlar yaratmaktadır. Kentin doğal nüfus artışına, hizmet sunmada yetersiz olan kent yönetimi, bir de göçen nüfusu beslemeye ve ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Kent, sadece bu sorunlarla değil, kentsel alanların baskı altında kalması, doğal kaynakların tükenmesi, enerji ve fiziki çevrenin hızla bozulması gibi sorunlarla da karşı karşıyadır. "Kentli" kimliğinin kazanılmaması ise uzun vade deki en önemli sorun alanıdır. Kentte, kentli olamamış insanların sayısı hızla artmaktadır. Bu tür bir kentleşme toplumdaki bölünmeler yaratmakta ve toplumsal çatışmayı artırmaktadır. Soygun, gasp, kapkaç ve şiddetin artmasına ve toplumda güvensizlik ortamının oluşmasına neden olmaktadır. Kente göçle gelen yoksul kalabalıkların sosyal patlamalara neden olduğu ve sistemi tehdit edici bir potansiyel oluşturdukları görüşü yaygındır.

Göçenlerin kentlerin çevresinde yığılması ve mevcut sistemin nimetlerinden paylarını alamaması uzun vadeli istikrarsızlığa neden olmaktadır. Kentteki yapısal farklılıklara uyum gösteremeyen ve yeni bir bütünleşme sağlamanın güçlüğünü çeken yeni kentlilerin, toplumsal sistemde istikrarsızlık unsuru haline gelmeleri doğaldır (Vergin, 1986:38). Yeni kentlilerin sistemde istikrarsızlığa yol açmaları yalnızca uyumsuzluk olgusuna bağlanmamalıdır. Göçenlerin uyum sağladığı varsayılrsa da bir süre sonra *hoşnutsuzlukların olması doğal bir sonuçtur. Göçenlerin geleceğine dair kurdukları hayaller ve beklentileri ile kentte kabullendikleri yaşam orantılı olmamaktadır. Bu nedenle başlangıçta uysal bir tavır içinde olan göçenler, kendilerini tam anlamıyla “kentli” hissetmeye başlayınca ve sosyal tabaka sistemi içerisinde farklı ve daha üst düzey statülere ulaşınca eleştirel ve tepkili tutumları benimsemektedirler* (Vergin, 1986:38). Kentleşme ile birlikte geleneksel köy kanaatkarlığının yerini “yükselen beklentiler” almakta, ancak bir süre sonra kentteki sosyal ilerleme yollarının tıkanmasından ötürü yoksunluk duygusu ile birlikte tepki doğmaktadır. Kentte yaşam süresine göre, bu olayı açıklamakta “görelî yoksunluk” kavramı kullanılmaktadır. Hızlı değişimin yarattığı toplumsal bir olgu olan görelî yoksunluk; kişinin elde etmeye hakkı olduğuna inandığı mal ve yaşam koşulları ile elde edebildikleri arasındaki fark olarak tanımlanır. Görelî yoksunluk hisseden ve önlendeki beş yıllık bir süre içinde *durumlarında fark edilir bir yükselmeyi kaydetme umudunu yitirmiş olan göçenler radikal tutumlara yönelir* (Vergin, 1986:39). Marx ve E. Durkheim, görelî yoksunluğun sonucu toplumda yabancılaşmanın ve protesto niteliğindeki davranışların yükselmesini savunmaktadır (Keleş, 1997:32).

Varsayımımıza göre; kentleşenler ister istemez sosyal ilerleme sürecinde yer almaktadır. Her ne kadar eski kentlilere oranla hayat şartları doyumsuzluklara neden olacak nitelikte ise de, göçmenler köydeki hayatlarına oranla toplumsal bir ilerleme kaydettikleri bilincini taşımaktadırlar. İlerleme ve yükseliş kendileri için gerçekleşmiyorsa da bunların çocukları için ihtimal dahilinde olduğu umudunu taşımaktalar. Bunun için kentleşme bir sosyal terfi anlamına gelmektedir. Sosyal ilerleme bu olgudan yararlananlarda tutucu tutumlara yol açmakta, değişimden faydalananlar, doğal olarak, kurulu sistemin koruyucusu olmaktadır. Ancak, kendileri için ilerleme yollarının tıkanmış olduğunu görürse, kentli olmayı tamamen reddetmekte ve sisteme tepki duymaktadırlar. Göçenler için kent ne kadar bütünleşmeye açık ve bunu kolaylaştırıcı unsur taşıyorsa, sistem o kadar korunması gereken bir unsur niteliği almaktadır. Kent yönetimlerinin bilincinde olması gereken en önemli olguda budur.

Kentleşme çok boyutlu bir konudur. Bu nedenle, çalışmanın ele alınan sorunsal bütünüyle açıklamasına imkan yoktur. Kentleşmenin önemli bir göstergesi olan siyasal davranış ve tutumların kentlin yenisi ve yerlisi olma durumuna göre gösterdiği değişime, kapsamının genişliği nedeniyle burada yer verilmemiştir. Uygulanan çalışma ile, özellikle yeni kentlilerin toplumsal-ekonomik, kültürel ve kentli

kimliği göstergelerini belirlemek açısından önemli bulgular elde edilmiştir. Elde edilen veriler, gerek kente yeni gelenlerin, gerekse kentte uzun süre yaşayan kesimlere ilişkin aydınlatıcı bilgiler içermektedir. Bu gibi araştırmaların çoğaltılması toplumsal hayatımıza ilişkin kurum ve ilişkilerin tanımlanması ve bu olgularda ortaya çıkan değişimlerin incelenmesi için hayati bir öneme sahiptir. Denizli gibi hızlı değişim gösteren kentlerde, bu tür çalışmaların tekrarlanması, kenttin gelişim politikalarını oluşturmak ve uygulayabilmek açısından bir gerekliliktir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Ülkü. (1997), "Denizli'de Kentleşme Sorunları ve Çözümleri", *21. Yüzyıla Doğru Denizli Sanayi Sempozyumu*, Denizli, 17-19 Ekim 1997, ss. 257-260.
- ACAR, Ülkü ve Orhan Baykan. (1997), "Denizli'de Nüfus Hareketleri", *21. Yüzyıla Doğru Denizli Sanayi Sempozyumu*, Denizli, 17-19 Ekim 1997, ss. 246-256.
- ASLANOĞLU, Rana. (2000). *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*, Ezgi Kitab., Bursa.
- AYDOĞAN, Feramuz. (1990), *Kırsal Kesimden Kente Gelen Ailelerin Kentleşme Süreçleri Ve Sorunları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas.
- BAL, Hüseyin. (1999), *Kent Sosyolojisi*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- DİE. (1998), *Türkiye İstatistik Yılı 1997*, Yayın No : 2110, Ankara.
- DTO (Denizli Ticaret Odası). (2000), *Ekonomik Yönü İle Denizli*, DTO Yay., No : 27, Denizli.
- DURU, Bülent ve Alken, Ayten. (2002), *20. Yı Kenti*, İmge Kitabevi, Ankara.
- ERARİ, Ferhat. (1999), "Göç ve Kentleşme Sürecinde Denizli", *Denizli'de Sanayileşme ve Kentleşme Sempozyumu*, TMMOB, Ekim, Denizli, ss : 307-314.
- ERKUT, Gülden. (1995), "Kentleşme Sürecinin Sosyolojik Boyutu", *Türkiye'de Kentleşme*, (Ed.) Suher, Girtilioğlu, Erkut), Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İstanbul.
- GENÇ, Ernur. (1997), "Kentleşme, Geleneksel-Modern Geriliminde Kimlikler", *Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi*, Ağustos-1997, Sosyoloji Der. Yay. No.5, Ankara. ss. 308-316.
- GÖKÇE, Birsen. (1993), *Geçekondularda Ailelerarası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü*, Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayını, Ankara.
- GÖRMEZ, Kemal. (1991), *Şehir ve İnsan*, MEB Yayını, İstanbul.
- GÖRMEZ, Kemal. (1997), *Kent ve Siyaset*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- İŞİK, Oğuz. (1996), "Türkiye Kentlerinin Geleceği Üzerine Gözlemler: Denizli ve İstanbul Dersleri", *Birikim*, No : 86-87, Haziran-Temmuz, ss. 42-47.
- KARACA, Ayça. (1995), "Türkiye'de Kentleşme ve Siyasal Yapı", *Türk Demokrasi Vakfı Yayınları*, Ekim, Ankara.

- KARDEŞ, Selami. (1996), *Sosyal Değişme Sürecinde Kentleşme*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- KARTAL, Kemal. (1978), *Kentleşme ve İnsan*, TODAİE, Ankara.
- KARTAL, Kemal. (1982), "Kentleşme Sürecinde Toplumsal Değişme Odağı Olarak Ankara", *Kentsel Bütünleşme*, TGA Vakfı Yay., No : 4, Ankara, ss. 123-161.
- KELEŞ, Ruşen. (1990), *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, Gerçek Yayınevi, Ankara.
- KELEŞ, Ruşen. (1997), *Kentleşme Politikası*, İmge Yayınevi, Ankara.
- KIRAY, Mübeccel B. (1999), *Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme*, Bağlam Yay. İstanbul.
- KIRAY, Mübeccel B. (1998), *Kentleşme Yazıları*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- KONGAR, Emre. (1982), "Kentleşen Gecekondu Ya Da Gecekondulaşan Kentler Sorunu", *Kentsel Bütünleşme*, TGA Vakfı Yayınları, No : 4, Ankara.
- KONGAR, Emre. (1985), *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- MUTİOĞLU, Halil. (1997), "Nazilli'de 'Gelen Nüfus' ve 'Yerli Nüfus' Açısından Sosyal Bütünleş(c)me/me Sorunu", *Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi*, Sosyoloji Derneği Yayınları, No : 5, Ankara.
- MUTLUER, Mustafa. (1995), *Gelişimi, Yapısı ve Sorunlarıyla Denizli Sanayii*. Denizli Sanayi Odası Yayınları, İzmir.
- ÖZER, İnan. (1983), *Kentleşmenin Kişilerin Siyasal Katılımları Üzerindeki Etkileri*, Hacettepe Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi., Ankara.
- ÖZER, İnan. (1996), "Siyasal Kültür, Demokrasi ve Demokratik Değerler", *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Ankara, ss. 71-98.
- ÖZER, İnan. (1999), "Siyasal Değişme Kuramlarına Eleştirel Bir Bakış", *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, No : 22-23, ss. 25-51.
- PEKER, Mümtaz; ÖNEN, Engin; BALKIZ, Bekir. (1997), *Göç, Kentleşme Sorunları ve Yerel Siyaset*, Saray Kitabevi, İzmir.
- PINARCIOĞLU, M. Mehmet ve IŞIK, Oğuz. (2001), *Nöbetleşe Yoksulluk Sultanbeyli Örneği*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- SARIBAY, Ali Yaşar. (1998) *Siyaset, Demokrasi ve Kimlik*, Asa Kitabevi, Bursa.
- SEZAL, İhsan. (1997), "Göçler ve Şehirleşemeyen Şehirler", *Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi*, Sosyoloji Derneği Yayınları, No : 5, Ankara, ss. 147-151.
- SİTEMBÖLÜKBAŞI, Şaban. (2001), *Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyoekonomik Faktörler*. Nobel Yayınevi, Ankara.
- SUHER, Hande. (1995), "Kentleşme ve Kentleşme Politikaları", *Türkiye'de Kentleşme içinde*, (Ed.) Suher, Girtilioğlu, Erkut, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İstanbul, ss. 5-29.

- TATLIDİL, Ercan. (2002), "Kentleşme ve Göç", *Sosyolojiye Giriş*, Martı Yayınları, Ankara.
- TEKELİ, İlhan. (1982), "Türkiye Tarımında Mekanizasyonun Yaratdığı Yapısal Dönüşümler ve Kırdan Kopuş Süreci", *Türkiye'de Kentleşme Yazıları*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- TORLAK, S. Evinç ve POLAT, Ferihan. (2006), "Denizli Sevindik Mahallesi Örneği Çerçevesinde; Kentte Yaşam Süresinin Kentleşme Sürecine Etkilerini Analizi", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt : 15. No : 2 Nisan, TODAİE, Ankara, ss. 75-93.
- VERGİN, Nur. (1986), "Hızlı Şehirleşmenin Sosyolojik ve Siyasal Sonuçları", *Hızlı Şehirleşmenin Yaratığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar*, SİSAV Yayını, İstanbul.